

dr hab. Joanna Różycka-Tran, prof. UG
Instytut Psychologii
Wydział Nauk Społecznych

22.05.2023r. Gdańsk

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
OPARTEJ O CYKL PUBLIKACJI
mgr MAGDALENY MOSANYI

Tytuł rozprawy: *Well-being and worldviews of Third Culture Kids (TCKs) in the multicultural United Arab Emirates: The role of multicultural identity configurations and psychosocial resources*
w Dyscyplinie Psychologia
Promotor: prof. dr hab. Anna Kwiatkowska

1. Wartość naukowa rozprawy:
a. Oryginalność badań:

W przedstawionej rozprawie doktorskiej napisanej w języku angielskim mgr Magdalena Mosanya porusza ważny problem współczesnego świata XXI wieku tj. zjawisko tożsamości wielokulturowej (zwanej również tożsamością hybrydową, nomadyzmem globalnym czy global mindset), która charakteryzuje coraz większą liczbę populacji ze względu na procesy globalizacyjne i liczne migracje. W swojej pracy autorka skupiła się na osobach młodych (Dzieciach Trzeciej Kultury DTK, „third culture kids”), które spędziły znaczącą część swojego życia w wieku rozwojowym (6-18 lat) w kulturach innych niż kultura kraju rodziców. Doktorantka analizowała sposoby radzenia sobie z tożsamością wielokulturową, tzw. konfiguracje tożsamości wielokulturowej (integracja, kategoryzacja, kompartmentalizacja), które zostały przedstawione jako moderatory wpływu wielokulturowości na funkcjonowanie DTK. Wskazane zostały też czynniki wspierające dobrostan oraz sukces edukacyjny DTK, w tym atrybuty psychologiczne (integracja, inteligencja kulturowa, nastawienie globalne) i instytucjonalne (system nauczania, wsparcie psychologiczne).

W części teoretycznej opisanej w poszczególnych artykułach doktorantka dokonała szczegółowej charakterystyki tożsamości wielokulturowej DTK, podjęła się analizy zjawiska wielokulturowości zarówno w aspekcie korzyści (międzynarodowa mobilność, wielojęzyczność, wrażliwość kulturowa, komunikacyjność, umiejętności przywódcze, inteligencja kulturowa, bogata osobowość i

wyjatkowość), jak i problemów (konieczność negocjowania tożsamości osobistej, społecznej i kulturowej wraz ze zmieniającym się kontekstem kulturowym, poczucie odmienności i braku przynależności, brak zaangażowania w trwałe relacje, w skrajnych przypadkach odczucie bezdomności i obcości), a także podjęła się krytycznej analizy konsekwencji wielokulturowej tożsamości DTK.

W serii badań doktorantka analizowała korelaty tożsamości wielokulturowej oraz związki pomiędzy dobrostanem DTK oraz postawami proekologicznymi a sposobami konfigurowania tożsamości wielokulturowej z uwzględnieniem psychospołecznych mediatorów; testowała też hipotezy o pozytywnym wpływie globalnego światopoglądu oraz inteligencji kulturowej na funkcjonowanie DTK. Autorka ustaliła czynniki psychologiczne sprzyjające dobremu funkcjonowaniu DTK takie jak: wsparcie społeczne, poczucie własnej skuteczności, globalne nastawienie, integracja oraz inteligencja kulturowa. Wykazała, że dobrostan oraz postawy proekologiczne DTK zależą od integracji tożsamości kulturowych, a nie są bezpośrednim skutkiem międzynarodowej mobilności i kontaktów z różnorodnością kulturową. Dodatkowo potwierdziła hipotezę o wspierającej roli globalnego światopoglądu i inteligencji kulturowej w funkcjonowaniu DTK.

Celem pracy badawczej doktorantki była potrzeba zrozumienia czynników odpowiedzialnych za lepsze funkcjonowanie i dobrostan osób z tożsamością wielokulturową, szczególnie w dziedzinie edukacji i można stwierdzić, że przeprowadzone badania przy zastosowaniu odpowiednich metod badawczych pozytywnie zrealizowały ten cel. Autorka wykazała się poprawnością prowadzenia procesu naukowego w wymiarze teoretycznym i empirycznym, a podjęte wyzwanie naukowe skutecznie zostało zweryfikowane empirycznie wśród osób pochodzących z kilkunastu krajów. Dane zostały zebrane wśród młodzieży głównie pochodzenia azjatyckiego na Uniwersytecie Middlesex w Dubaju, co stanowi cenny wkład w badania na populacjach non-WEIRD. Należy więc podkreślić międzykulturowy walor pracy – wyjście poza etnocentryczną (tj. zachodnią) ramę naukową, związane z próbą uzyskania odpowiedzi w różnych kontekstach kulturowych. Tym samym, badania przedstawione w rozprawie w dyscyplinie Psychologia są oryginalne i nowatorskie.

Jak podkreśla sama doktorantka, tożsamość hybrydowa nie została dotychczas wyczerpująco opisana w polskiej literaturze – co również świadczy o nowatorstwie podjętej w rozprawie tematyki oraz jej aplikacyjnym charakterze (np. interwencje wzmacniające poczucie skuteczności u osób z tożsamością wielokulturową czy wzmacnianie integracji tożsamości wielokulturowej i wartości transcendentnych w celu wzmocnienia postaw proekologicznych (ekocentryzmu) wśród rosnącej międzykulturowej społeczności akademickiej.

Co więcej, uzyskane wyniki mają praktyczne zastosowanie w edukacji: dzięki wiedzy o funkcjonowaniu DTK, można opracować programy nauczania zorientowane na ułatwienie

funkcjonowania w szkole osób o międzynarodowym pochodzeniu (International Baccalaureate, IB) oraz przygotować nowe kierunki studiów ukierunkowane na zmiany społeczne związane z globalizacją i wielokulturowością. Edukacja DTK powinna być wspierana przez rozwijanie inteligencji kulturowej, która wiąże się z lepszym radzeniem sobie z konfliktem, mniejszym stresem edukacyjnym, a także z odpornością psychiczną poprzez interwencje zorientowane na promowaniu: i) wiedzy o różnych kulturach, ii) zrozumienia wpływu, jaki kultura wywiera na percepcję i inne funkcje poznawcze, iii) szacunku dla różnorodności obyczajów i norm kulturowych, iv) nauki języków obcych, v) bezpośrednich formalnych i nieformalnych kontaktów między przedstawicielami różnych kultur, vi) nastawienia globalnego które przyczynia się do budowania ponadnarodowych identyfikacji i integracji złożonej tożsamości wielokulturowej DTK (za: Mosanya, 2022). Również, pracujący w szkołach zespół psychologiczno-pedagogiczny powinien przejść trening wrażliwości międzykulturowej i wykazać się zrozumieniem w pracy z żałobą, charakterystyczną dla DTK.

b. Wartość naukowa rozdziałów/artykułów:

Doktorantka przedstawiła do recenzji rozprawę doktorską w postaci cyklu 5 artykułów (we współautorstwie) w czasopismach międzynarodowych. Praca doktorska obejmuje badania opublikowane na przestrzeni pięciu lat (2019-2023) w czasopismach o wysokim współczynniku oddziaływania (3 publikacje łącznie IF = 8.35) oraz 2 publikacje punktowane na liście MEiN:

Badanie 1: Mosanya, M. & Kwiatkowska, A. (2021). Complex but integrated: Exploring social and cultural identities of women Third Culture Kids (TCK) and factors predicting life satisfaction. *International Journal of Intercultural Relations*, 84, 65-78. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.07.001> IF: 2.67

Badanie 2: Mosanya, M., & Kwiatkowska, A. (2023). Multicultural identity integration versus compartmentalisation as predictors of subjective well-being for Third Culture Kids: The mediational role of self-concept consistency and self-efficacy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 3880. <https://doi.org/10.3390/> IF: 3.39

Badanie 3: Mosanya, M. & Kwiatkowska, A. (2022). New Ecological Paradigm and Third Culture Kids: Multicultural identity configurations, global mindset, and values as predictors of environmental worldviews. *International Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ijop.12887> IF: 2.29

Badanie 4: Mosanya, M. (2022). Global mindset as a predictor of life satisfaction of Asian international students: The mediational role of self-efficacy. *Education of Economists and Managers*, 63(1), 39–54. <https://doi.org/10.33119/EEIM.2022.63.3> MEiN: 20

Badanie 5: Mosanya, M. (2019). Exploring cultural intelligence relationships with a growth mindset, grit, coping and academic stress in the United Arab Emirates. *Middle East Journal of Positive Psychology*, 5(1), 42-59. ISSN: 2520-0364

Pozostałe publikacje doktorantki:

Mosanya, M. (2022). Dzieci Trzeciej Kultury: konsekwencje wielokulturowości i nomadyzmu w kontekście tożsamości, dobrostanu i edukacji. *Psychologia Wychowawcza* (w druku).

Mosanya, M. (2021). Buffering Academic Stress during the COVID-19 Pandemic Related Social Isolation: Grit and Growth Mindset as Protective Factors against the Impact of Loneliness. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 6, 159–174.
<https://doi.org/10.1007/s41042-020-00043-7>

Mosanya, M., & Petkari, E. (2018). Being fit and feeling pleased: The mediational role of physical self-efficacy in UAE women residents. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16(4), 343-353. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2016.1256340>, IF: 4.05

Zarówno liczbę jak i jakość publikacji (mierzoną nie tylko satysfakcją naukową, ale również poprzez współczynniki scjentometryczne) oceniam wysoko, choć nie były finansowane z żadnego źródła grantów badawczych (słaba strona doktorantki w dziedzinie organizacji).

2. Wartość merytoryczna rozprawy:

Cykl 5 artykułów opisuje zjawisko tożsamości wielokulturowej DTK. Doktorantka swoje badania oparła o stworzony przez Amiot i zespół (2007) poznawczo-rozwojowy model integracji tożsamości społecznej (The cognitive-developmental model of social identity integration, CDMSI), który umożliwił wyodrębnienie podstawowych wzorców (konfiguracji) tożsamości wielokulturowej: kategoryzacja, kompartmentyzacja oraz integracja (Yampolsky i in., 2016); autorka wykorzystała też model różnic indywidualnych w procesie akulturacji (Multidimensional Individual Difference Acculturation (MIDA) model; Berger et al., 2019). W każdym artykule doktorantka poprawnie zaprezentowała kontekst i tło teoretyczne na którym oparła badania empiryczne.

Trzy pierwsze badania (Badanie 1, Badanie 2, Badanie 3) wykorzystywały Skalę Integracji Tożsamości Wielokulturowej (MULTIIS; Yampolsky i in., 2016) w celu określenia konfiguracji tożsamości wielokulturowych jako predyktory dobrostanu i postaw proekologicznych z mediacyjną rolą czynników psychospołecznych. W kolejnych dwóch badaniach (Badanie 4, Badanie 5) analizowano wpływ globalnego sposobu myślenia i inteligencji kulturowej na funkcjonowanie DTK.

Badanie 1 o charakterze eksploracyjnym miało na celu ustalenie konfiguracji tożsamości społecznej i wielokulturowej (w oparciu o model teoretyczny), jako predyktora psychologicznego dobrostanu DTK. Badanie zostało przeprowadzone na młodych kobietach (średni wiek 20 lat), studentkach pochodzących z 18 krajów (głównie Azji Wschodniej) na Uniwersytecie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich ZEA ($N=122$). Dane zebrano online (google forms).

Wyniki regresji hierarchicznej wykazały że światopogląd globalny, przynależność społeczna i integracja (tożsamości wielokulturowej) są istotnymi predyktorami dobrostanu DTK. Wyniki mają aplikacyjny charakter ponieważ wskazują na interwencje edukacyjne które można podjąć aby poprawić dobrostan studentek i studentów o tożsamości wielokulturowej. Wyniki przyczyniły się też do lepszego zrozumienia konfiguracji tożsamości wielokulturowych DTK i czynników związanych z dobrostanem DTK: globalny sposób myślenia, zaangażowanie społeczne i integracja to koncepcje, które można stymulować za pomocą wkładu środowiskowego. Interwencje ukierunkowanie na te zmienne mogą poprawić dobrostan DTK.

W Badaniu 2 (bazującym na wynikach Badania 1) doktorantka analizowała wpływ konfiguracji tożsamości wielokulturowej (integracji i kompartmentalizacji) na subiektywne samopoczucie DTK w modelach mediacyjnych (via poczucie spójności i skuteczności). Osoby badane to studenci ($N = 399$) Uniwersytetu w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, głównie kobiety $N = 296$.

Wyniki ukazały pozytywny wpływ integracji tożsamości wielokulturowej (w przeciwieństwie do kompartmentalizacji) na dobrostan przy mediacyjnej roli poczucia własnej skuteczności oraz spójności „ja” u DTK. Integracja tożsamości wielokulturowej oraz akceptacja, w przeciwieństwie do asymilacji opartej na wykluczeniu, tworzy sprzyjający kontekst społeczny i podwyższa samoocenę, prowadząc do lepszego samopoczucia. Badanie pokazało, że to nie ekspozycja na środowisko wielokulturowe, ale wzorzec konfigurowania tożsamości wielokulturowej (tj. integracja) pozytywnie wpływa na dobrostan DTK (kompartmentalizacja wpływała negatywnie na dobrostan po przez osłabienie poczucia własnej skuteczności). Powtarzające się doświadczenie braku skuteczności uniemożliwia rozwój zasobów odpornościowych i jest powodem powstania zgeneralizowanego poczucia bezradności zawodowej.

W Badaniu 3 analizowano predyktory postaw proekologicznych tzw New Ecological Paradigm NEP (tj. międzykulturowa tożsamość, światopogląd globalny i wartości wg Schwartz) u DTK. Testowano hipotezę, czy wielokulturowe osoby o mobilnym stylu życia, popierają ekocentryzm poprzez swoją rozszerzoną, hybrydową, ale zintegrowaną tożsamość międzykulturową, globalny sposób myślenia oraz wartości autotranscendencji i otwartości. Zbadano studentów Middlesex University w Dubaju ($N = 399$, głównie kobiety $N= 256$). Wyniki modelowania strukturalnego SEM ukazały wiele ciekawych zależności między zmiennymi, m.in. wpływ integracji tożsamości wielokulturowej, wartości transcendentnych i globalnego mindsetu na ekocentryzm; co ciekawe wartości konserwatywne

wzmocniały antropocentryzm. To ciekawe wyniki ukazujące, że kultura oraz tożsamość wpływają na kształtowanie postaw proekologicznych.

Badanie 4 dotyczyło związków globalnego sposobu myślenia oraz zadowolenia z życia azjatyckich studentów zagranicznych $N = 277$, gdzie testowano mediacyjną rolę poczucia własnej skuteczności. Wyniki potwierdziły znaczącą rolę globalnego sposobu myślenia we wspieraniu zadowolenia z życia osób o tożsamościach wielokulturowych. Potwierdzono też pozytywny wpływ globalnego sposobu myślenia na ogólne poczucie własnej skuteczności DTK. Wreszcie, analiza mediacji wyjaśniła pośrednią rolę poczucia własnej skuteczności w związkach między globalnym nastawieniem a satysfakcją z życia. Uzyskane wyniki wpisują się w ideę, że globalny sposób myślenia pomaga w integracji różnorodności kulturowej, co prowadzi do zwiększenia zdolności radzenia sobie w środowisku międzykulturowym.

Badanie 5 miało na celu zbadanie związków inteligencji kulturowej z nastawieniem na rozwój, wytrwałością, radzeniem sobie i stres akademicki wśród DTK mieszkających w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, $N = 200$, 87% kobiet.

Wyniki potwierdziły hipotezę, że wyższy poziom inteligencji kulturowej był charakterystyczny dla osób o niższym poziomie stresu akademickiego. Analiza regresji wielokrotnej wykazała że inteligencja kulturowa była również najsilniejszym pozytywnym predyktorem radzenia sobie ze stresem.

W każdym artykule autorka przedstawiła poprawną krytyczną analizę wyników i wykazała się umiejętnością ich interpretacji na tle literatury przedmiotu. Każdy artykuł zawiera bogatą bibliografię adekwatną do tematu, z uwzględnieniem polskich naukowców. Autorka w sposób świadomy dokonała autokrytyki i wskazała ograniczenia przeprowadzonych badań, wskazała też na aplikacyjność przeprowadzonych badań.

3. Poprawność redakcyjna rozprawy:

Wszystkie artykuły zostały napisane z użyciem standardów edytorskich APA 6 i 7, które zostały zaakceptowane zarówno przez recenzentów jak i edytorów danego czasopisma. Doktorantka stosowała klasyczny układ typowy dla artykułów naukowych: zarysowanie ram teoretycznych, opis metodologii badań własnych, analizy, zwarte podsumowanie i wnioski końcowe. Prace zawierają również techniczne dane takie jak spisy tabel i rysunków, bogate referencje literaturowe.

4. Uwagi krytyczne:

Ponieważ ograniczenia przeprowadzonych badań są wymagane w artykułach naukowych, doktorantka sama poddała się autokrytyce. Argumenty podane przez doktorantkę są obiektywne i rzetelne: Badanie 1 przeprowadzono online, do tego z przerwą z powodu COVID co mogło zaburzyć wyniki w temacie dobrostanu badanych. Również inne dane zebrano online (google forms), co mogło wpłynąć na uzyskane wyniki. Poważnym ograniczeniem jest zebranie danych DTK tylko na Uniwersytecie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich oraz nieproporcjonalna próba badawcza, którą praktycznie w całości stanowiły kobiety (third culture women); również wpływ kultury (non-Western) na zmienne nie był kontrolowany.

Zwraca uwagę brak grantów zewnętrznych, co wskazuje na słabe zdolności organizacyjne doktorantki w zakresie pozyskiwania funduszy badawczych.

Największą słabością programu badawczego doktorantki jest brak autorskiego modelu teoretycznego. Doktorantka bazowała na opisanych już w literaturze modelach i na ich podstawie konstruowała badania własne, co może być przyczyną lekkiego chaosu w testowanych zmiennych i braku klarownej linii spinającej poszczególne wątki badawcze. W dalszej pracy badawczej zachęcałabym więc doktorantkę do stworzenia własnego oryginalnego modelu teoretycznego złożonego ze zmiennych dotyczących funkcjonowania DTK.

We wszystkich badaniach zastosowano kwestionariusze opisowe oraz pytania otwarte, gdzie zebrano dane deskryptywne a przydałyby się też eksperymenty. W Badaniu 1 brakuje opisu procedury *backtranslations* Kwestionariusza Spostrzegania Społecznego (Jarymowicz, 2002) który jest polskim narzędziem (5 pytań jakościowych) które użyto wśród osób z 18 krajów. Nie wiadomo też czy narzędzie (choć użyte w języku angielskim) jest ekwiwalentne tj. czy pytania były tak samo rozumiane przez osoby pochodzące z różnych kultur.

Uzyskane słabe efekty mediacyjne i niski procent wyjaśnionych wariacji zmiennych w modelach regresji wskazują na istnienie innych zmiennych pośredniczących które nie zostały ujęte przez doktorantkę. Zabrakło też cytowania prac wcześniejszych polskich autorów np. Koźlak, M. (2011). *Dzieci Trzeciej Kultury*, niepublikowana praca magisterska, repozytorium UJ, <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/174301>

Zabrakło w pracy teoretycznego rozróżnienia między DTK a DDTK (ATCK- Adult Third Culture Kid), co może być ciekawym kierunkiem badań w przyszłości.

5. Ocena końcowa:

Mimo kilku uwag krytycznych, oceniam pozytywnie całość dorobku doktorantki. Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dyscyplinie Psychologia, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej, w której doktorantka wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Co więcej, wyniki swoich badań doktorantka z sukcesem opublikowała na arenie międzynarodowej. Atutem podjętej tematyki jest to, że rośnie liczba DTK i badanie tożsamości DTK może przynieść cenną wiedzę dla obecnych i przyszłych pokoleń, a obecny projekt motywuje również do interwencji ułatwiających funkcjonowanie DTK.

Niniejszym stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska oparta o cykl publikacji mgr Magdaleny Mosanya pt. *Well-being and worldviews of Third Culture Kids (TCKs) in the multicultural United Arab Emirates: The role of multicultural identity configurations and psychosocial resources* spełnia wymagania określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) i wnioskuję do Rady Dyscypliny Naukowej Psychologia Polskiej Akademii Nauk w Warszawie o dopuszczenie mgr Magdaleny Mosanya do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

